

De man die zijn moeder miste

Cilja Zuyderwyk

De man
die zijn moeder miste

roman

Voor Jan

De man die zijn moeder miste
© 2018 Cilja Zuyderwyk
Omslagfoto: Jan Zwaanveld
Foto van de auteur: Jan Zwaaneveld
ISBN: 9789402179750
NUR: 300
Alle rechten voorbehouden.

*"Alle aards geluk berust op een compromis tussen
droom en werkelijkheid."*

(Marcel Proust)

Jonge Olifant

Jack Hans legde zijn handen op tafel en keek naar zijn lange, magere vingers. De nagelranden waren keurig wit en werden regelmatig door hem bijgeknipt.

‘Je hebt de handen van een pianist,’ zei zijn moeder vroeger regelmatig. Ze keek dan dromerig naar de bomenrij die het weiland achter hun huis omsloot.

Jack had nooit begrepen hoe hij zonder piano en bladmuziek pianist kon worden. Er paste sowieso geen piano in de huiskamer. Waar zou dat ding moeten staan? De muur onder het raam werd in beslag genomen door de driezitsbank met de versleten ribbelstof.

‘Corduroy,’ verbeterde zijn moeder hem keer op keer. Dan zuchtte ze en schudde haar hoofd. Hij kon dat vreemde woord maar niet onthouden.

Tegenover de bank pronkten in een eikenhouten kast, waarvan de sleutel altijd op halfzeven hing, een eetservies dat nooit werd gebruikt en wijnglazen met groene voet waaruit nooit werd gedronken.

De eettafel met de vier met skai beklede stoelen waren in de uiterste hoek van de kamer gepropt, naast het hoekkastje waarin een bonte verzameling porseleinen dierfiguren prijkte die zijn moeder voor een prikkie op rommelmarkten op de kop had getikt. Nee, pianist worden zat er in zijn ogen niet in.

Wel had hij geleerd zijn handen te bewonderen. Ze waren kennelijk een opvallend mooi gedeelte van zijn verder wat gewone lichaam. Als hij in de spiegel keek, zag hij een slungelige jongen met een grote neus, een puisterige kop en grijsgroene ogen. Weinig indrukwekkend allemaal, in tegenstelling tot zijn handen, een onderdeel dat blijkbaar in de smaak viel bij vrouwen. In ieder geval bij zijn moeder, hoewel hij niet uitsloot dat haar bewondering gekleurd was door barmhartige moederliefde.

In de kleine, met bitumen bedekte schuur achter het ouderlijk huis herstelde zijn opa kapotte fietsen. Tegen het zwart geteerde gebouwtje stonden de oude beestjes zij aan zij opgesteld. Verroeste fietsen met lekke banden, gebroken kettingen of blikken lampen die van lamtheid aan dunne zwarte draadjes hun kop lieten hangen. Opa repareerde fietsen van de

dorpsbewoners. Hij herstelde ze of maakte van afgedankte karretjes weer nieuwe. Opa sprak weinig. Op de werkbank in de schuur stond naast de kist met gereedschap de jeneverfles, waarop hij met een zwarte viltstift streepjes zette om tijdens zijn dagelijkse werkzaamheden het aantal achterovergeslagen borrels bij te houden. Van het geld dat hij verdiende met de opknapbeurten, kocht hij weer een nieuwe, maagdelijke fles. *Olifant jonge graanjenever*, dat was sinds jaar en dag zijn geliefde merk. De fles sprak tot Jacks verbeelding. De op het etiket afgebeelde olifant zou hij best eens in het wild willen zien, maar dan moest hij naar Afrika of India, las hij in boeken die hij leende van de plaatselijke bibliotheek. Toen hij klein was, dacht Jack dat de inhoud van de fles zijn opa magische krachten bezorgde.

‘Kijk, ik word er zo sterk van als een olifant,’ zei opa op luide toon, luider naarmate hij meer glazen van het goedje achterover had geslagen. Hij rolde de mouwen van zijn overhemd op tot aan de schouders en toonde Jack zijn spierballen. Jack werd van die aanblik altijd een beetje misselijk. Hij hield niet van de rollende blauwe aderen die over de op-en-neer bewegende witte ballen rolden en die zijn opa vol trots aan hem liet zien.

‘Als je een kerel wordt, krijg jij die dingen ook, maar je moet er wel wat voor doen, hè. Door met je neus in de boeken te zitten, ontwikkel je ze niet. Je moet je armen trainen, jongen. Kom eens hier.’ Op zo’n moment pakte hij de zwaarste fiets uit de rij, ging er wijdbeens achter staan, haalde diep

adem en hief als een volleerd gewichtheffer het karretje als een trofee boven zijn kale hoofd.

‘Nou jij.’

Jack pakte de fiets bij het stuur en de bagagedrager vast en kreeg hem niet verder dan veertig centimeter van de grond getild. Opa schudde zijn hoofd.

‘Trainen, jongen. Trainen.’

‘Kom,’ zei hij vervolgens, ‘ik zal je voordoen hoe je in recordtempo een band verwisselt.’

Hij bracht zijn bezwete gezicht dicht bij het zijne en op welk tijdstip van de dag dan ook, of het nu ochtend, middag of avond was, rook Jack de scherpe geur van het spulletje uit de fles met de magische olifant.

‘Je hebt fijne vingers, jongen. Dat is handig bij het monteren van schroefjes en boutjes. Kijk, die van mij lijken meer op kolenschoppen.’

Hij stopte zijn met smeerolie bevuilde handen onder Jacks neus. Aan zijn rechterhand miste hij een halve middelvinger, daarom rookte hij zijn shaggie altijd links. Zware shag van De Weduwe. Jack knikte en pakte het moertje dat hij tussen zijn voortanden had bewaard uit zijn mond en draaide het met zijn rappe vingers zorgvuldig in de kapotte trapper van de goudgele opoefiets die aan een van zijn knappe buurmeisjes toebehoorde.

Kippen

‘Je moet eens iets aan die puisten op je kop doen,’ zei Willem toen ze op een warme namiddag van school naar huis fietsten. Het rook naar vers gemaaid gras en zomerjasjes. Voor hen reden drie meisjes, losse handen, wapperende haren, smalle gekromde ruggen. Ze gierden het uit van het lachen. Jack en Willem sloegen er nauwelijks acht op.

Plotseling stuurde Willem zijn fiets de berm in, stapte af en bleef wijdbeens staan met de fiets tussen zijn benen. Er stonden een paar verdwaalde krokussen te bloeien, waarvan er nu enkele door zijn fietsband genadeloos waren platgereden. Willem hield zijn hoofd schuin en toonde Jack zijn gave puistloze linkerwang. Hij trok er met zijn wijsvinger een spoor overheen.

‘Babyhuidje hè. En kijk hier eens.’

Hij knoopte zijn overhemd los en liet zijn nek en hals zien. Jack zag dat er zwarte borstharen uit Willems hemd piepten en dacht aan zijn eigen kippenborst, waarop hij vorige week zowaar een twee centimeter lange blonde haar had ontdekt.

‘Hé, dromer, zie je het?’ Hij gaf Jack een klap op zijn schouder. ‘Allemaal verdwenen, mijn gele puistenkoppen.’

Vol bewondering inspecteerde Jack Willems lichaam. Op zijn wang waren alleen nog een paar vage littekentjes te zien.

‘Clearasil heet dit door mij toegepaste crèmepje,’ zei Willem. Hij maakte zich groot en stak zijn kin in de lucht. ‘De meiden zijn sinds mijn wonderbaarlijke genezing niet meer van me af te sláán.’

‘Wat kost die rommel?’

‘Het is niet goedkoop, ze verkopen het bij Draaijer, die drogist op het Oranjeplein. Daar lopen trouwens een paar lekkere meiden rond, jongen! Een blonde...’ –hij maakte een smakkend geluid met zijn mond en bevochtigde met zijn dikke tong zijn lippen - ‘om van te kwijlen. Laten we dat smeerseltje daar zaterdagmiddag speciaal voor jou maar eens gaan scoren.’

Willem maakte een graaiende beweging.

‘Als ervaringsdeskundige weet ik die tubes blindelings te vinden. We gaan ‘s middags, dan is het druk in die zaak en vallen onze proletarische activiteiten niet op.’

Hij gaf Jack een por in zijn zij en stapte weer op de fiets.

Jack knikte. Willem en hij hadden nooit veel woorden nodig, ze kenden elkaar vanaf de basisschool, waren samen naar de brugklas van het vwo gegaan en gelijktijdig afgezakt naar een pretpakket op de havo. Je uitsloven kon je je hele leven nog, was hun motto.

Jack the Ripper noemde Willem hem vaak gekscherend. Het waarom daarvan was hem niet helemaal duidelijk, misschien omdat het lekker klonk en The Ripper blijkbaar een bizarre figuur

was geweest. ‘Een mysterie, net zoals jij af en toe,’ had Willem gezegd.

Die woorden hadden hem nieuwsgierig gemaakt en hij had in de bibliotheek naar informatie over deze Jack gezocht. Hij trof het volgende aan:

***Jack the Ripper** is de naam die gegeven is aan een seriemoordenaar die in de tweede helft van de negentiende eeuw in 1888 in Londen prostituees verminkte en vermoordde.*

Prostituees verminken en op een mysterieuze wijze om het leven brengen? Nee, geen haar op zijn hoofd die daaraan zou denken. Hij zag geen enkele gelijkenis. Jack keek naar zijn mooi verzorgde pianistenhanden. Hoe zou hij die in hemelsnaam rond de hals van een vrouw kunnen leggen en dichtknijpen totdat ze het bewustzijn verloor? Hij durfde niet eens een kip te slachten. Ooit had hij, toen er te veel hanen waren geboren en ze elkaar in het kippenhok te lijf gingen, opa moeten helpen bij het slachten. Sindsdien begreep hij wat de uitdrukking *als een kip zonder kop* betekende. Hij had een haan uit zijn handen laten schieten nadat opa het beestje zijn kop eraf had geslagen op het hakblok. Het arme dier rende nog secondenlang als een dolle in het rond.

Waar zou hij trouwens in dit gat een vrouw van lichte zeden kunnen vinden? Hij fantaseerde voor het slapen gaan weleens over de dochters van de burens. Hij trok ze in gedachten geile lingerie aan die hij ooit had gezien toen hij met Willem een pornofilm had gekeken. Hij stelde zich de meisjes

voor in een donker bordeel. Ze wiegden hun heupen, wenkten hem en vroegen hem mee te komen. Ze kleedden hem uit en legden hem op een groot bed met satijnen lakens. Ze kusten hem van boven tot onder. Op zo'n moment ging er vuur door zijn lijf. Hij schokte als een briesende hengst.

Jack schudde zijn blonde krullen om die onzin als het ware uit zijn hoofd te bannen. Eerst maar eens iets aan de uitroeiing van zijn puisten doen en dan fantaseren over vrouwen. Nette vrouwen, zoals zijn moeder er eentje was.

Die zaterdagmiddag trof hij Willem zoals afgesproken op het Oranjeplein. De kerkklok sloeg twee uur. Volgens Willem was het nu het drukst in de drogisterij en daarom het juiste moment om hun plan ten uitvoer te brengen.

Toen Jack kwam aanrijden, hing Willem al loom tegen de winkelpui van Draaijer en rookte een sigaret. Zijn fiets had hij in het fietsenrek geparkeerd. Jack zette de zijne ernaast, liep naar hem toe en sloeg op zijn schouder. Hij had schouders van beton, keihard geworden door het slopen van autowrakken in de autosloperij van zijn vader.

Jack ging naast hem staan en Willem fluisterde: 'Als er een cluppie vrouwen de winkel binnengaat, mengen we ons ertussen. Ik scoor, jij zoekt in het rek met snoep naar een zak autodrop of iets dergelijks en leidt de kassière af.'

'Als me dat lukt,' sputterde Jack.

Hij voelde zich plotseling onaantrekkelijk en onzeker.

‘Natuurlijk lukt het je, eikel. Je vraagt advies aan die blonde chick, omdat je al een week keelpijn hebt.’

Hij hield zijn hand ter illustratie rond zijn strot en kuchte.

‘Ik score de grootste tube, daar kun je zeker een halfjaar mee vooruit. Terwijl jij haar aan de praat houdt, loop ik weer naar buiten.’

Willem gaf hem ter bemoediging een schouderduw.

Vanaf die dag smeerde Jack iedere avond een dun laagje Clearasil op zijn voorhoofd, kin en nek. Daarna verstopte hij de tube achterin de lade van zijn bureautje, zodat zijn moeder zich niet zou afvragen hoe hij aan dit spulletje was gekomen. Vol vertrouwen in Willems woorden bekeek hij dagelijks het resultaat, maar het smeerseltje werkte bij hem minder snel.

‘Misschien heb je andere hormonen.’

‘Andere hormonen?’

‘Ja,’ zei Willem, ‘geen mens is hetzelfde.’

Die avond schreef hij voor het slapen gaan ook zijn eerste gedicht.

‘Gedichten schrijven is voor wijven,’ zei Willem toen Jack hem dat de volgende dag vertelde.

Knaagdier

Jaren later, toen de puistenkoppen allang waren verdwenen en hij Willem al tijden uit het oog was verloren, zat Jack met zijn moeder aan tafel. Hij vond haar al dagen afwezig. Het viel hem op dat ze regelmatig haar hand van het pluchen tafelkleed naar haar linkerborst verplaatste. Hij zei er niets van; ze waren niet gewend over lichamelijke zaken te praten.

Wat moest hij zeggen: mam, is er iets met je borst? Hij durfde het woord borst bijna niet in de mond te nemen. Borsten, tieten, konten en kutten, het waren woorden waarmee hij niet wist om te gaan. Zeker niet als die lichaamsdelen tot een moederlichaam behoorden. Hij zag hoe zijn moeders gezicht betrok bij het betasten van haar borst. Ze keek zoals wel vaker dromerig uit over het weiland, maar het leek of de vreugde uit haar blik verdwenen was. De prangende vraag lag op Jacks tong, maar bestierf op zijn lippen.

Op een middag, toen hij vroeg uit zijn werk thuiskwam, riep ze hem aan tafel.

‘Jack, ik moet iets vertellen.’

Zijn moeder zette twee mokken dampende thee op het tafelkleed, ging zitten en schuifelde onrustig op haar stoel heen en weer. Tot twee keer toe ging haar mond open zonder dat Jack er geluid uit hoorde komen.

Toen slaakte ze een diepe zucht en zei: ‘Het is mis.’

‘O,’ zei Jack.

Ze hadden het in de borstenbus al laten doorschemeren. Ze hadden tegen haar gezegd: ‘U krijgt binnenkort de uitslag van uw huisarts.’ Bij de andere vrouwen hadden ze zo’n opmerking niet gemaakt. Ze had meteen argwaan gekregen. De huisarts had haar na een paar dagen gebeld met de mededeling dat er iets niet helemaal in orde was met de mammografie en dat ze haar borsten nader moest laten onderzoeken. Ze was tien dagen geleden naar het ziekenhuis geweest – nee, ze had niets tegen hem gezegd - voor een punctie van het knobbeltje dat ze al weken dicht in de buurt van haar tepel voelde. Vandaag had ze de uitslag gekregen.

‘Het is niet goed,’ had de dokter gezegd, ‘het is kwaadaardig.’

Jack zag de grote witte container voor zich die om de twee jaar op het dorpsplein werd gestationeerd, met daarop het mysterieuze woord: *Mammobiel*. Hij stond daar drie dagen. Iedere ochtend werd aan de achterkant een aluminium trapje uitgeklast, waar vrouwen, de meeste van rond zijn moeders leeftijd, de hele dag op en af klommen. Hij had er goed zicht op vanuit het pakketkantoor waar hij werkte. Hij maakte zich weleens een voorstelling van al die blote borsten die daar werden gefotografeerd. Hij beeldde zich de angst in van de vrouwen die dit onderzoek moesten ondergaan en dagen in onzekerheid op de uitslag moesten wachten. Vooral als de regen met bakken uit de hemel viel, werd hij triest bij

de aanblik van deze voorstelling. De meeste vrouwen droegen grauwe, geruite hoofddoeken, of erger nog: plastic regenkapjes, en waren in klatsnatte regenjassen gehuld.

‘Mama,’ zei Jack.

Hij legde zijn hand op de hare, die steenkoud aanvoelde.

‘Ik moet eerst nog de verdere onderzoeken afwachten, maar in ieder geval word ik zo snel mogelijk geopereerd. Hopelijk borstbesparend. Daarna bestraling en misschien chemo.’

Jack probeerde de beelden die hij voor zich zag, van een chirurg die met een vlijmscherp mes in zijn moeders borst sneed, weg te drukken. Hij kreeg hetzelfde misselijke gevoel als vroeger bij de aanblik van zijn opa’s armen met de blauwe aderen die als regenwormen over zijn witte spierballen rolden. Hij hield zich vast aan de tafelrand en draaide met zijn pink in zijn neusgat.

‘Mama toch,’ zei hij, ‘wat rot voor je.’

Ze hadden nu allebei tranen in hun ogen en namen tegelijkertijd een slok van hun afgekoelde thee.

‘Het komt goed, jongen,’ zei zijn moeder, ‘ik ben sterk. Ik heb wel voor hetere vuren gestaan.’

Jack knikte. Ze refereerde waarschijnlijk aan de geboorte van zijn persoontje, aan de eenzame bevalling in het tehuis voor ongehuwde moeders. Nee, dat was geen pretje geweest, had ze hem weleens verteld. Zijn moeder sloeg zich er wel doorheen, daarvan was hij overtuigd.

Ze stond op en zette de kopjes op het aanrechtblad. De zon scheen onbarmhartig op haar dunner wordende haar.

‘Zullen we een puzzeltje leggen?’ vroeg ze. ‘Ik heb nog een nieuwe liggen van duizend stukjes.’

Spraak

Er hingen een bloedzak en een waterzak met zout boven haar bed. De slangetjes die het bloed en het water vervoerden naar haar lichaam verdwenen in een lichtblauw kokertje dat uitmondde in een naald die in een ader van haar onderarm stak. Achter haar hoofd hing een scherm met piepende apparatuur, lampjes die van groen naar rood flikkerden en nerveuze staafdiagrammen die in een rap tempo op en neer bewogen.

Jack zat naast haar bed en keek naar het glazige, witte gezicht van zijn moeder. Het haar dat ze anders zo keurig verzorgde, lag in verwarde toefjes rond haar magere gezicht. Ze ademde diep en Jack wist niet of ze beseftte dat hij aan haar bed zat. Ze lag alleen op de kamer. Op de deur had hij *Intensieve Zorg* zien staan.

Om de tien minuten wierp een glimlachende verpleegster een vluchtige blik op zijn moeder en daarna op de toeters en bellen achter haar hoofd. Van haar gezicht was niets af te lezen.

Voorzichtig legde hij zijn hand op zijn moeders arm.

‘Mama, hoor je me? Ik zit naast je. Ik ben het, Jack.’

Er gebeurde niets. Of zag hij haar oogleden toch een beetje bewegen? Hij stond op en liep naar het raam. Er stond een gure wind vandaag. Dik ingepakte automobilisten stapten uit hun auto’s, er reden taxi’s af en aan. In de verte hoorde hij de sirene van een ambulance steeds dichterbij naderen.

De wagen racete voorbij en sloeg uiteindelijk af bij het bord *Spoedeisende hulp*.

Na twintig minuten kwam de verpleegster naar hem toe. Op de button die op haar borst prijkte, zag hij de naam Nicole staan. Ze gaf hem een hand en zei dat de dokter hem over een halfuurtje wilde spreken over de gezondheidstoestand van zijn moeder.

Jack schrok.

De verpleegster merkte het op en zei: 'Maakt u zich geen zorgen, de situatie is niet levensbedreigend.' Weer toverde ze haar liefste glimlach tevoorschijn. 'Bent u het enige familielid? Ik meende dat te begrijpen uit de ingeleverde formulieren?'

Jack knikte. Nu zijn grootvader was overleden, waren hij en zijn moeder de enigen die nog over waren van de familie Hans. Zijn moeder was ook enig kind geweest. Hij had geen broers, zussen, neven of nichten.

Hij keek naar zijn moeder. Ze was nog steeds in diepe slaap. Jack ging weer aan het bed zitten en trachtte door het strelen van haar hand een beetje leven in haar lichaam te krijgen, maar er gebeurde niets noemenswaardigs. Na een halfuurtje begaf hij zich naar de gang en ging op zoek naar de verpleegkundige die hem naar de arts zou brengen. Ze stond samen te lachen met de andere verzorgers in de verpleegstersunit en stak haar vinger op toen ze hem zag.

'Volgt u me maar,' zei ze en liep voor hem uit. Ze stopte voor een deur waarop het bordje prijkte met de tekst: *Mevr. Dr. W. Buis. Neuroloog*.

De kamer rook naar lelietjes-der-dalen. Jack herkende die geur uit duizenden. Zo gauw het lente werd, kwamen ze met honderden op in de tuin van zijn ouderlijk huis. Zijn moeder plukte er dan een aantal en zette ze in een borrelglasje van opa. Jack keek altijd met afschuw naar de aftakeling van de prachtige witte klokjes. Met de dag werden ze kleiner en geler, totdat ze uiteindelijk morsdood op het tafelkleed vielen.

De dokter stond op van achter haar bureau en gaf hem een stevige hand.

‘Meneer Hans, fijn kennis met u te maken. Neemt u plaats.’

Ze had een stevige bos bruine krullen en op haar neus blonk een goudgerande leesbril waarmee ze, nadat ze weer had plaatsgenomen, met een vorsende blik op het scherm van haar computer keek.

‘Het betreft uw moeder, mevrouw Hans, 59 jaar, geboren te Utrecht. Ongehuwd.’

Jack knikte.

Daarna murmelde ze zonder hem aan te kijken nog een aantal medische termen waarvan hij niets begreep en richtte ten slotte haar donkere ogen weer op hem.

‘Ja, meneer Hans,’ – ze zuchtte – ‘soms loopt een behandeling of een operatie anders dan wij als medisch team zouden wensen. De borstbesparende operatie van uw moeder is, zoals het zich nu laat aanzien, naar wens verlopen, maar er hebben zich tot onze spijt complicaties in

de hersenen voorgedaan tijdens de narcose. Uw moeder heeft verschillende bloedinkjes gehad, waardoor ze waarschijnlijk blijvend letsel heeft opgelopen. Als u even wilt meekijken op de scan?’

Op een scherm aan de muur werden zijn moeders hersenen geprojecteerd. De arts was gaan staan en wees met een stokje een paar plekje aan die anders waren ingekleurd dan de rest.

‘Spijtig genoeg liggen er wat beschadigingen in het gebied dat de spraak verzorgt en in het motorisch gebied is waarschijnlijk ook niet meer alles in orde. Het zal, naast de bestralingen die uw moeder vanzelfsprekend nog moet ondergaan, een lange weg worden om te revalideren.’

‘U bedoelt dat ze niet meer kan praten?’

‘Het spijt me, meneer Hans, dit moet vooralsnog de conclusie zijn. Het hoeft niet te betekenen dat het blijvend is, maar verbetering zal veel inspanning en oefening kosten. Over de motoriek kunnen we nog weinig zeggen. Ze is sinds gisteren eigenlijk nog niet helemaal uit de narcose gekomen. Morgen hopen we, na uitvoering van een aantal tests, u meer te kunnen vertellen.’

Jack was verbijsterd. De kamer draaide honderdtachtig graden en de dokter danste als een engel over de kraakheldere vloer naar hem toe om afscheid te nemen.

Hij stond op en slikte woorden weg.

‘Heb geduld,’ zei de dokter, ‘dit heeft tijd nodig.’

‘Nog een vraag, heeft ze pijn?’

‘Nee,’ zei ze, ‘uw moeder heeft een
morfinepompje.’